

ШЕЪРИЯТГА АЙЛАНГАН КЎНГИЛ

Бердиева Дилнавоз

Қарши давлат университети

Филология факультети 2 курс магистранти

Email: berdiyevadilnavoz92@gmail.com

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада Муҳаммад Юсуф ҳаётининг мазмунига айланган шеърият, шеъриятга бўлган муҳаббати, кўнгил кечмишлари ҳақида сўз юритилган.

Калит сўзлар: Шеър, кўнгил, шоир, шеърият, халқ, ватан, ўзбек.

ANNOTATION

In this article, it is mentioned about the love of Muhammad Yusuf for poetry, poetry, which became the meaning of his life, about his past experiences about poetry.

Keywords: Poetry, entertainment, poet, poetry, people, vatan, Uzbek.

АННОТАЦИЯ

В этой статье рассказывается о поэзии Мухаммеда Юсуфа, его любви к поэзии, его веселых переживаниях, которые стали смыслом его жизни.

Ключевые слова: Поэзия, сердце, поэт, поэзия, народ, Родина, ўзбек.

Муҳаммад Юсуф она юртнинг кўҳна ва азим томирларига оридай оппоқ жон ришталарини боғлаб яшаган шоир эди. У ўзбекнинг ўтмиши-ю бугуни, истиқлоли-ю истиқболлини, саҳроси-ю боғлари, Улуғтоғдек тоғларини ифтихор ила қаламга олди.

Шоир улғайган замин Андижон, болам деб елкасига меҳр қўлларини қоқиб қўйган юрт Ўзбекистон бўлди. У қуёшли диёрини захматкаш, содда халқини онасидек севиб ардоқлади. Изҳорини шеърларида мадҳ этди:

*Ватан!
Қандай сеҳрли куйсан,
Пойингга жон тиксам арзийди.
Сенинг учун ўтларда куйсам,
Дарёларда чўксам арзийди!*

Биласизми, шоир ҳақида ўйлай бошлаган заҳотим руҳиятимни ўзгача бир енгиллик, баҳор ҳавосидек майинлик эгаллай бошлайди. Кўнгил қушим самоларга шунақанги чарх уради-ки, у ҳолатнинг ташбеҳини тополмайман. Гўё шоир билан учрашадигандек, шеъриятнинг нафосатли, соҳир ва ҳадсиз олами тўғрисида устоз ва шогирддек дилкаш давра суҳбати курадигандек бўламан.

Мен Муҳаммад Юсуфни ўзимга Устоз деб биламан. Китобларини варақлар эканман, саҳифаларга қалб бўлиб муҳрланган шеърларнинг рангин, сержилва, фусункор бўстониға қандай кириб қолганимни билмай ҳам қоламан. Юрагимда шоирға бўлган эҳтиром-у муҳаббатим ғоятда чексиз ва самимийдир.

Муҳаммад Юсуфнинг кўнгли шеъриятга айланди. Бу шеърият боди сабодек эркаловчи, оҳанграбодек майин, кўкда етмиш хил жилоланган камалакдек рангин ва шабнамдек шаффофдир. У бирда баҳор ёмғиридек ифорли бўлса, бирда қизғалдоқдек маъсума, капалакдек беозор; чўккидаги қорлардек соф, тоғлардек улуғвор. Шунинг билан бирга, Ватандек ўхшаши йўқ, она меҳридек суюмли, ўзидек танти ва тўпори шеъриятдир.

Уни бежизга такрор-такрор “Шеъри ўзига, ўзи шеърига ўхшаган шоир”, деб айтишмайди. Ҳақиқатан ҳам, Муҳаммад Юсуф шеърлари ўз юрагининг акси, туйғуларининг жаранги, умидларининг жилоси, армонларининг мунгли, меҳр-у муҳаббати, вафосининг баланд ва мағрур байроғидир.

Уни ўқиган китобхон лирик қаҳрамон дунёсининг меҳмониғина бўлиб қолмай, балки мезбониға ҳам айланади. Мисраларға кўчган дард, ҳиссиёт, руҳият тасвири ёки ҳаётни куйлаган фараҳбахш туйғулар сизни мусиқадек сўз остонасидан дилнинг ҳадсиз кенгликлариға бошлаб кетади. Сатрдан-сатрга, шеърдан-шеърға кўчиб бораркансиз, қалб водийларида кўз очган булоқлардан сув ичасиз –ҳаловат топгандек гўё; жайронлар ила “Жайрон, нега кўзинг тўла ёш?” – дея диллашиб, эрка кийикларни эркалайсиз. Капалакдек учиб, ёрнинг қошларига қўнганча дил ёрмоқ бўласиз:

*Капалакдай келиб,
Қошингга қўниб,
Кўзингга термулиб умрим ўтсайди...
Нима ҳам кўрибман мен йигит бўлиб –
Сочингни силашга қўлим етмайди.*

Қирларда ўксиб-ўксиб турган қизғалдоқлар ёнидан бесўз ва жим ўтиб кета олмай, бахмал кўрпачаларға чўкка тушганча :

Қизғалдогим, қирдан бўлак кошонанг йўқ,

*Кокил ёйсанг, ердан бўлак тошойнанг йўқ,
Ўқсиб-ўқсиб турганингда ўзим бориб,
Пешонангдан ўпай десам, пешонанг йўқ.*

-дея кўклам қизининг кулоқларига шоирнинг ўзи бўлиб шивирлайсиз.

Бу каби шеърхонни ром этиб қўядиган дилбар ва юқумли шеърят соҳиби бўлиш барча шоирларга ҳам насиб этавермайди. Айниқса, устознинг она Ватан мавзуларида ёниб, яшнаб ёзганларини ўқир экансиз, беихтиёр “Муҳаммад Юсуф -Ватанни севишни ўргатган шоир” , - деб юборасиз. Зеро, ўзи ёзганидек:

*Кўҳна тол бешикдан
Бошланган олам,
Сенга иддаолар
Қилмай севаман.
Бир уни синглим,деб,
Бир куни онам –
Ватан, кимлигингни
Билмай севаман.*

Ёки:

*Ўпинг, кўзингизга суринг тупрогин,
Ҳар сўзин муқаддас дуодек севинг.
Қаданг юракларга миллат байрогин,
Ватанни Нажмиддин Кубродек севинг.*

Бутун Ўзбекистон, бутун эл, ҳатто қардош халқлар ҳам шоирни ардоқлайди. Бутун ҳеч бир хонадон йўқки, шоир шеърлари қўшиқ бўлиб кириб бормаган бўлса. Ҳеч бир китобжавон йўқки, унинг бадий тўпламлари билан тўлмаган бўлса. Ва яна ҳеч бир кўнгил йўқки, шоирнинг сатрлардаги армуғонини ўз қалбига жо қилмаган бўлса.

Ҳа, ҳақиқатан ҳам, Муҳаммад Юсуфнинг шеърга кўчган сурати-ю сийрати адабиётга ошно,ишққа ташна, садоқатни шиор этиб, юртим,деб ёниб яшаётган миллатдошлари қонида фахр бўлиб оқмоқда”, Миллат сардоридан тортиб, яктагининг енгларидан тер югуриб тинмайдиган бободехқонигача шоирни улуғлайди. Бу ўлкада Ватанини, халқини қадрлаганлар қадри ҳеч қачон ўлмайди, ёди ҳеч қачон сўнмайди. Гўё шоир:

*Ўзи ўлса ўлар, сўзи ўлмайди,
Ҳамиша барҳаёт насл шоирлар.
Ҳақиқий шоирнинг қабри бўлмайди,
Юракка кўмилар асл шоирлар.*

Мисраларини ўзи учун абадий кўшиқ каби ёзиб кетгандек.

Муҳаммад Юсуф яқин ва олис ўтмиш қаърига назар ташлар экан, мустамлакачилик зулми остида эзилган, хўрланган, куни билан тунининг фарқи бўлмай қолган халқнинг бошдан кечирганлари унинг юрагини тирнайди, ачиштиради. “Айбин билмай кетган Акмал Икромлар”, “Файзуллодек мард-у майдонлар ёди”, “Жайрондек термулган Чўлпонлар ”- Қодирийларнинг ноҳақ тўкилган қонидан ранги бўздек оқарган қаро тун чехраси, безовта руҳидан қалбга чўккан армонлар шоир кўксини ўртади. Шунда устоз бир чин фарзанд бўлиб, она Ватанининг дардманд кўнглига сўзи билан таскин беради, руҳ бағишлайди:

*Қурбонинг бўлайин, эй онажоним,
Сенинг фарёдларинг менинг фижоним.
Ўтмишингни ўйлаб ўртанар жоним,
Тошларни йиғлатган дostonларинг бор.*

Инсон бу фоний дунёни тарк этгандан сўнг яқинлари уни зиёрат қилгани қабрига боришади. Лек Туркистонни озод кўрмоқ, обод қилмоқ йўлида жонлари беайб қурбон қилинган миллат фидойиларининг ҳатто қабрлари йўқлигидан шоир озорланади:

*...Йўқлаб борай десак, мазорингиз йўқ,
Ўзингиз қайдасиз, Файзулло бобо!*

Ёки яна бир шеърида:

*...Эртак сўйламакни тўхтатинг менга,
Чўлпоннинг гўрини кўрсатинг менга.*

-дея ”ўз чорбоғидан ўзи юлқилаб, гулханга гул кўмган маҳмадонлар”га ҳақли равишда даъво қилади.

Истиклолнинг истиқболини кутиб, кўзда ёш-у юракда армон билан ўтганлар қанча... Муҳаммад Юсуф ана шу армонли элнинг умидли шоири бўлиб, ёруғ кунларга кўз тикиб, шу элнинг оғриқларини, дардларини куйлади.

Устоз “Тўплар адирларда буғдой ўрад”, “Танклар далаларда пахта теради”- деганида нечоғли ҳақ эди. Иншооллох, шоир айтганидек нурли лаҳзалар кўз ёшлардан зада бўлган замин бағрига эрк куёшининг нурларидек ёғилиб, она юртнинг кучоғида ҳурлик насимлари эса бошлади. Ўзбекистон самоларга бўй берди, ўзбек деган қутлуғ ном жаҳон минбарларидан янгради. Шоир ушбу муаззам дақиқаларни қалбда ҳаяжон, фахр билан севинч-у бахтга тўлиб шундай ёзади:

*Бир тўкилиб тагин қомат тикладик,
Елкаларга миллат юкин юкладик.
Озод вужудларда руҳ бўлди бино,
Бинолар ўрнида давлат тикладик.
Қай кун тилдан учди қадрдон калом –
Дунёларни қучди ўзбек деган ном.*

Муҳаммад Юсуф мустақиллик йилларида анча сермахсул ижод қилди. Ўзбек адабиётини миллий ғурур, ўзликни англаш ғоялари сингдирилган, қадимий кадриятларимиз, Ватан мадҳи улуғланган, ифтихор туйғуларига йўғрилган бетакрор, жозибали, содда ва равон шеърлари билан бойитди.

Содда дейишга деймиз-у лек мана шу содда сўзларга вазмин ва маънодор юкни юклай билиш маҳорати, хаёлнинг бир чеккасига ҳам қўнмаган ташбеҳларни топа олиш қобилияти манаман деган шоирларнинг ҳам қаламидан тўкилавермайди.

У Ватан ҳақида тўлиб ёзар экан, уни севишини баландпарвоз сўзларда изоҳламайди, балки камтарлик билан “Мен таъзим қиламан буғдой пойига” ёки “Парижнинг энг гўзал ресторанларин битта тандирингга алишмасман мен”, – дея самимий-у чин қалб туғени ила сездириб ўтади. “Арслонлар тукқан шерлар ўлкаси”ни ”Осмонга туташган оқ терак ўлкам”, –деб кўкларга кўтариб, “Жилғаси жаранги тонгда уйғотиб, юрагимга кириб келган баҳорим”, –дея шеърларида эркалайди. Унинг учун бу юртнинг “Тунлари зар, тонгги маржон”, боболари от чопган ҳар қарич ери “олтин тупроқ”дир. “Ялангтўшим” деб кўксига бош қўйган “зарчопон қалб” эл уники.

Шоирдан Ватан ҳақида сўрашганда шундай деган экан: “Менинг Ватаним- менинг онам! Дунёда ундан гўзали йўқ. Ундан ҳалоли йўқ. Ундан кечирувчан йўқ. Ундан меҳрибон йўқ. Мени онамдай зотни яхши кўрганлар менинг дўстим

– ҳаммаси. Мени онам ҳақида кимдир ёмон гапирса, мени онамга тош отса, қўлини синдираман. Уни ҳеч кимга ишонмайман, ҳеч кимга бермайман, ҳеч кимга ҳақарот ҳам қилдириб қўймайман”. Ҳа, шоирнинг Ватанга бўлган муҳаббати онага бўлган муҳаббатдек улуғ, ёрга бўлган ишқдан ҳам юксакроқдир:

*Чорласа Сиз қўрғон бўлинг, тош бўлинг,
Суюнг бир-бирингизга, елкадош бўлинг.
Қани ким ботиниб бир сўз айтолгай,
Битта жон, битта тан, битта бош бўлинг.
Севсангиз, аввал шу Ватанни севинг,
Сўнг шаҳло кўз-у гулбаданни севинг.*

Унга бу заминнинг нони азиз, суви азиз; болажон-у бола феъллиги, қалдирғоч ин курган айвонлари суюмли. Бу ўлканинг ҳар нуқтасида унинг нигоҳлари чақнаб турса, байрам-у сайлларида қўшиққа айланган овози янграб туради.

Баҳорда ота қишлоғимга борган кезларим заминнинг юрагидек дупурлаб, баланд тоғлар сари мағрур чопаётган тулпорларни кузатганимда, ё бўлмаса, адирларда мени хушҳол қарши олаётган қизғалдоқларнинг олов юзларига термулганимда шоирни учратгандек бўламан. Гўёки унинг нафаси кезиб юргандек. Уйнинг баланд айвонларига ин қураётган қалдирғочларни кўриб шоирнинг:

*...Кузда кетган қушлар ҳам,
Баҳор қумсаб қайтган айвон –
Ўзбекистон, Ўзбекистон!*

мисраларини қўшиқ қилиб айтиб юборгим келади.

Муҳаммад Юсуфнинг севимлилиги, барча ёш-у кексага бирдай манзур бўлиши ўзбекни, унинг турмуши-ю ширин ташвишларини қандай бўлса, шундайлигича шеър қилганида бўлса керак.

Шоир ўзбеклигини “олий унвоним”,-деб “Ўзбекмомо” юртнинг ёруғ кунларини кўриб, “Бахтинг бошга гултож энди”, –дея шодланади.

Муҳаммад Юсуфдек ҳали ҳеч ким бу юртнинг мард, паҳлавон ботирларига “Булутларга тегиб турган қояни қозик қилиб от боғлаган ўғлони”, “Барчинойдек сулувлари”га эса “Қизлари ҳам қилич билан дўст бўлган”, -дея таъриф тополмаган.

Ўзбекистон халқ шоири Сирожиддин Саййид шоир ҳақида шундай ёзади: “Шоир ҳаётнинг ҳақиқий ошиғи, тирикликнинг чин волаю шайдоси эди. Шеърлари ҳам шу шайдолик ва ошуфталикнинг маҳсули бўлиб дунёга келди”. Дарҳақиқат, устозни яшашга бўлган чанқоқлик, табиатнинг ажиб гўзаллигига бўлган нафис муҳаббат, сўзсеварлик-у халқпарварлик элсевар шоирга айланганди. Миллатдошларимиз шоирга меҳр-у муҳаббатдан ҳайкал ўрнатди, десам ҳақ гапни айтган бўламан. Муҳаммад Юсуф Ватани унинг гиёҳи-ю гули, бўстони-ю чўлини “Ўхшаши йўқ, чаманистоним, Қуёшистоним”, -дея ўзбекона орият “буюқларга хос танглик ва валлакатлик, анжанча бир чапанилик” хислатлари ила севди.

Устознинг ўлмас шеърляти дардманд дилларга мадор, вужудларга рух, бахтга шерик, дунё ташвишларидан толган жонларга ором бўлиб кириб борди. Чунки одамийлик, эзгулик, яхшилиқни улуғлаган инсон ёди “гул ўпиб, гул ёпиниб” ҳар авлод қалбида мангу яшайверади:

*Ол, дея бир Эгам осмонга учса руҳларим,
Бир ажиб мовий диёр бўйнини қучса руҳларим,
Кўк менинг кўксим эрур, юлдулари-андуҳларим,
Гул ўпиб, гул ёпиниб ҳар дилда мазорим қолур,
Мен кетарман, бир куни қўшиқларим, зорим қолур.*

Фойдаланилган адабиётлар:

1. С. Мирвалиев, Р. Шокирова “Ўзбек адиблари”. Тошкент, Ғафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 2016.
2. www.ziyo.uz
3. Муҳаммад Юсуф. Сайланма, Тошкент, Шарқ, 2019.